

הגמרא דלהלן, תדון מה מגדיר תערובת כ"תערובת מין במינו", האם העובדה שטעמם של הדברים המעורבים שוה, הוא המגדיר את התערובת כמין במינו, או שמא, "אזלינן בתר שמא", דהיינו העובדה שמרכיבי התערובת נקראים באותו שם, היא המגדירה את התערובת כ"מין במינו".

אם נפל **חמרא עתיקא** [יין ישן], **בענבים** מבוקעות, כיון שטעמו ניכר, וגם שמו שונה, **לדברי הכל** אוסר את הענבים **בנותן טעם**.
(112)

אך אם נפל **חמרא חדתא** [יין חדש, שעדיין

א-10 במשנה מבואר, שאם נפל יין נסך על ענבים מבוקעות, אוסר אותם בכדי נתינת טעם.

הגמרא להלן, תביא כמה חילוקי דינים בענין זה:

לקמן (עג' א') שנינו, "יין נסך אסור, ואוסר בכל שהוא. יין ביין, ומים במים, בכל שהוא. יין במים, ומים ביין, בנותן טעם. זה הכלל, מין במינו במשהו, ושלא במינו בנותן טעם".

ומבואר, שדין ביטול בתערובת בכדי נתינת טעם, לא שייך אלא במין שהתערב בשאינו מינו. אך מין המעורב במינו, אפילו אם אינו נותן טעם, לא בטל.

בתערובת שייכים רק במקום שכל אחד מהמרכיבים של התערובת עומד בפני עצמו, אלא שאינו ניכר. אך במקום שהתערובת יוצרת טעם חדש, כגון בשר מלוח, אין כאן בשר בנפרד ומלח בנפרד, אלא טעם המלח מפעפע ומשנה את טעם הבשר, במקום כזה אין דין ביטול בנתינת טעם, אלא כל התערובת אסורה בכל מקרה.

החתם **סופר**, כתב בדרך אחרת: הרמב"ם סבר שבמקום שהחיתים בלעו מטעם היין, לא שייך לדון מצד ביטול ברוב. משום שיש לחוש, שמא חיטה אחת בלעה יותר מכדי נתינת טעם, והפכה להיות כחתיכת נבלה, ושוב לא תועיל טעימה בשאר הגרגירים, כיון שחלק מהם הפכו לאיסור, ואינם בטלים.

112. הרמב"ם (מאכלות אסורות, פרק טז' הל' לב') כתב, שהיין אוסר את הענבים בהנאה, ואין להם תקנה על ידי שימכרם חוץ מדמי יין נסך שבהם.

וטעמו, כמבואר בירושלמי (ע"ז פרק ה' הל' ג'), דלכולי עלמא יין שנפל בתבשיל אוסר

משמע מדבריו, שגם אם אין ביין כדי לתת טעם בחיטים, אסורות.

וכבר תמה עליו בתורת הבית, (ונראה שזו גם כונת הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם שם), שהרי בגמרא נראה, שחיתים לעולם דינן כמבוקעות, מחמת הסדק הנמצא בצידן, והרי במשנה מבואר שפירות מבוקעים, נאסרים רק כשיש ביין כדי נתינת טעם, ומדוע חיתים יאסרו אף בפחות מכדי נתינת טעם?

ולכן הסיק, דלא כדעת הרמב"ם, וסבר, שבמקום שאין נתינת טעם בחיטים, אין לאוסרם מחמת היין.

האור שמח, (שם) מבאר את דברי הרמב"ם באופן הבא: הרמב"ם התקשה, אם נאמר שהיין נתן טעם בחיטים, כיצד התירו למוכרן לגוי? והרי קיימא לן, יין בתבשיל כולו אסור, כלומר, בכל מקום שהאיסור נתן טעם בשאינו מינו, אסור למוכרו חוץ מדמי האיסור שבו, כיון שכולו נעשה כחתיכת איסור. ולכן ודאי מדובר כשלא נתן טעם בענבים.

וסבר הרמב"ם, שבכל זאת יש לאסור את החיטים מפני שהן שואבות. כלומר, דיני ביטול

במשהו, ושלא במינו, בנותן טעם".

ורבא, שאמר, אינו אוסר אלא בנותן טעם, סבר, בתר שמא אזלינן, [כשצריך להגדיר את מהות התערוכת, הולכים אחר שמם של הדברים המעורבים], ובתערוכת יין בענבים, הגם שטעמם שוה, מכל מקום האי שמא לחוד, והאי שמא לחוד, זה שמו "יין", וזה שמו "ענבים", ומילא, הוה ליה כתערוכת מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו אינו אוסר אלא בנותן טעם. (115)

הגמרא מקשה: הרי תנן במשנתנו: "יין נפך שנפל על גבי ענבים כו", ואם היו מבוקעות, אסורות".

בפשטות הבינה הגמרא: קא סלקא דעתך, מדובר בכל האופנים, ואף אם נפל המרא חרתא [יין חדש] בענבים מבוקעות.

והקשתה: מאי לאו, האם אין כונת המשנה

לא תססן שטעמו כטעם הענבים, בענבים מבוקעות,

אביי אמר: אוסר אפילו במשהו. כמו שיבואר להלן.

ורבא אמר: אף הוא אינו אוסר אלא בנותן טעם. (113)

מבאר הגמרא: אביי שאמר שהיין אוסר אפילו במשהו, סבר, בתר טעמא אזלינן [כשיש לפנינו תערוכת דבר היתר באיסור, וצריך להגדיר את מהות התערוכת, הולכים אחר הטעם].

וכיון שאידי ואידי [היין והענבים] חד טעמא הוא, אוסר במשהו, משום דהוה ליה כתערוכת מין במינו. ומין במינו אוסר במשהו. (114)

כמבואר להלן (עג' א') "זה הכלל, מין במינו

115. יש לדון, מה הדין אם נפל יין ישן, לתוך יין חדש. האם גם בנדון זה יחלקו אביי ורבא, ואי אזלינן בתר טעמא, הוי כ"מין בשאינו מינו", אך אי אזלינן בתר שמא, הוי כ"מין במינו", או שמא, כאן לכולי עלמא הוי מין במינו?

הרמב"ן (הביאו הר"ן כאן), כתב, שאם נפלה מחמצת העשויה מחיטים, בתוך עיסת חיטים, אף על פי שאין טעמם שוה, מכל מקום לכולי עלמא הוי מין במינו, כיון שהעיסה נעשית מחמצת מאליה, ואם כן, הכל נחשב כטעם אחד. ולפי זה, גם אם נפל יין ישן לתוך יין חדש, כיון שהיין החדש נעשה מעצמו ליין ישן, הכל נחשב כטעם אחד.

ולכן הגמרא הסתפקה דוקא ביין שנפל לתוך ענבים, ולא ביין ישן שנפל ליין חדש. חתם סופר.

לגמרי, ואין לו תקנה על ידי שימכרנו חוץ מדמי יין נסך, כיון שכל דבר שאינו מינו הנותן טעם בדבר היתר, נעשה כולו אסור בהנאה. אך לדעת הרשב"א מותר למכור את הנעבים חוץ מדמי יין נסך שבהם.

113. וכיון שאי אפשר להבחין בטעמו, שהרי טעם היין כטעם הענבים, שיעורו בשישים. [כלומר, אם יש שישים בענבים כנגד היין, מותר]. רש"י.

114. רש"י בסוגיין כתב, שההלכה אינה כדברי אביי, ומין במינו בטל בכדי נתינת טעם. ועיין לקמן סט' א, "והלכתא בשישים", במה שנעיר שם, לישוב סתירת דברי רש"י.

מקשה הגמרא: **הא מדרקתני סיפא, "זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם, אסור, כל שאין בהנאתו בנותן טעם, מותר"**, משמע מכלל זה, דכשאמרו במשנה "אסורות", אין הכונה לאסור אפילו במשהו, אלא **בנותן טעם עסקינן!** (116)

ואם כן, נראה מדברי משנתנו כדעת רבא, שאף על פי שהיין שוה בטעמו לענבים, מכל מקום כיון ששמים שונה, דנים את התערובת כ"מין בשאינו מינו", ואינו אסור אלא בכדי נתינת טעם.

לומר, שהיין אוסר את הענבים רק כשיש בו **בנותן טעם?!**

ואם כן, מבואר במשנה כדברי רבא, שאף על פי שהיין שוה בטעמו לענבים, מכל מקום אינו אוסר אלא בכדי נתינת טעם.

אך יש לדחות: **לא**. כונת המשנה לומר, שהיין אוסר אפילו **במשהו**, וכאביי, שאמר "בחר טעמא אזלינן", וכיון שטעמם שוה, דנים את התערובת כ"מין במינו", ואוסר אפילו במשהו.

ממילא אין הטעם האסור בטל, ואסור אפילו במשהו.

אך "טעם פגום", אין בו חשיבות, ובטל. ולכן אם נתן טעם לפגם מותר.

ולשיטת התוספות, הגמרא הוכיחה מכך שבסיפא התנא חילק בין נותן טעם לשבח לנותן טעם לפגם, משמע שברישא מדובר באיסור בכדי נתינת טעם, ולא באיסור משהו. אך אין להוכיח מכאן שכל איסור האסור במשהו, אוסר אף אם נתן טעם לפגם.

הגר"ע איגר (בגליון הש"ס) הקשה על דברי התוספות: משמע מדברי התוספות, שהחילוק בין "איסור משהו", ל"נותן טעם לפגם" הוא, שב"מין במינו", האוסר במשהו, כיון שהטעם שוה, אינו בטל. משא"כ "נותן טעם לפגם", הטעם בטל.

ואם כן, אי אפשר לומר כן אלא לפי דברי אביי, ש"בחר טעמא אזלינן", אך לדעת רבא, ש"בחר שמא אזלינן", ולדבריו "מין במינו" לא נקבע לפי הטעם, אלא לפי השם, אם כן, אם יתערבו שני מינים ששמים שוה וטעמם שונה, אסורים אפילו במשהו, אף על פי שהטעם בטל, ואם כן, כיון דקיימא לן להלכה כרבא, יש לנו לאסור ב"מין במינו" אף אם נתן טעם לפגם?

116. צריך באור, כיצד הוכיחה הגמרא מלשון המשנה "כל שבהנאתו בנותן טעם..". שמדובר באיסור בכדי נתינת טעם, הרי אפשר לומר, שמדובר באיסור משהו, ובכל זאת כתבה המשנה, שרק אם נתן טעם לשבח אסור, אך אם נתן טעם לפגם מותר?

ואכן, יש מהראשונים שהוכיחו מכאן, שכל איסור האסור במשהו, אסור גם אם נתן טעם לפגם. כיון שאין לך טעם בטל יותר ממשהו באלף, ובכל זאת אסור. ואם כן, גם אם נתן טעם לפגם, אסור.

ולכן, שפיר הוכיחה הגמרא מסיפא דמתניתין, שהתירה באופן שנתן טעם לפגם, שמדובר באיסור בכדי נתינת טעם, ולא באיסור משהו.

[אמנם, יש להעיר, שגם לפי שיטות אלו, אם היה האיסור פגום מעיקרו, אינו אוסר. כדילפינן לקמן (סח' א') מנבילה, רק אם האיסור כשלעצמו אינו פגום, אלא שנותן טעם לפגם בדבר שהתערב בו, כגון חומץ שנפל לתוך גריסים, אזי אסור. ועיין **חתם סופר**].

אך התוספות דחו את דבריהם, וכתבו, שיש לחלק בין "מין במינו" שאוסר אפילו במשהו, לבין "נותן טעם לפגם" שאינו אסור כלל.

ב"מין במינו", כיון שהטעם שוה בתערובת,

משום ד"בתר טעמא אזלינן", וכיון שהאי טעמא לחוד, והאי טעמא לחוד, [טעם חומץ בן יין, אינו כטעם חומץ בן שיכר], והוה ליה כתערובת מין בשאינו מינו, ומין בשאינו מינו אינו אוסר אלא בנותן טעם.

ורבא אמר: אוסרים זה את זה אפילו במשהו.

משום ד"בתר שמא אזלינן", וכיון שהאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי. [גם חומץ בן יין, וגם חומץ בן שיכר נקראים "חומץ"], וכן, האי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי [גם מחמצת חטיס וגם מחמצת שעורים, נקראות "מחמצת"]. והוה ליה כתערובת מין במינו. וכל מין במינו אוסר אפילו במשהו. (117)

אמר אביי: מנא אמונא לה [מהו המקור לדברין] ד"בתר טעמא אזלינן"?

ואביי יבאר את המשנה, באופן הבא: מתניתין, במשנתנו מדובר במקרה שנפל חמרא עתיקא [יין ישן] בענבים, וכיון שטעם היין הישן אינו כטעם הענבים, אינו אוסר אלא בכדי נתינת טעם.

כעת תביא הגמרא מקרה הפוך, שבו לדעת אביי אסור רק בכדי נתינת טעם, ולרבא, אסור אפילו במשהו:

חלא דחמרא, וחלא דשיכרא, [חומץ בן יין, שהתערב בחומץ בן שיכר], אחד מהם היה של איסור, והשני של היתר.

או, חמירא דחיטי וחמירא דשערי [מחמצת העשויה מחיטים, שהתערבה במחמצת העשויה משעורים], וכגון שהיה אחד מהם של תרומה, והשני של חולין,

אביי אמר: אינם אוסרים זה את זה אלא בנותן טעם.

מה שאין כן ב"נותן טעם לפגם", כיון שפגם כתבשיל השתנה שמו, ולכן מותר.

117. בגמרא מבואר ש"חמירא דחיטי" ו"חמירא דשערי", או "חלא דחמרא" ו"חלא דשיכרא", נחשב כשם אחד. אף על פי שיש לכל אחד מהם שם לווי.

ומאידך, להלן יתבאר (על כל פנים לשיטת רש"י), שפלפל לבן ופלפל שחור ופלפל ארוך, נחשבים כשלשה שמות נפרדים, אף על פי ששלשתם נקראים "פלפל".

ומבאר החתם סופר: דין "מין במינו" שאינו בטל, נלמד במסכת מנחות (כב' א') מדם הפר ודם השעיר שהתערבו זה בזה, וחזינן, שאף על פי שדם הפר מרובה מדם השעיר, בכל זאת אינו מבטלו. ומכאן למדו, שאין דם מבטל דם.

והניח קושיא זו ב"צריך עיון גדול".

האחרונים (עיין חתם סופר, ואמרי צבי), תרצו את קושיית הגרעק"א: לשיטת רבא ד"בתר שמא אזלינן", צריך לומר, שגם ההיתר ב"נותן טעם לפגם", נובע מכך שדבר שטעמו פגום, שמו שונה.

וכמבואר בגמרא לקמן, דילפינן דין "נותן טעם לפגם" מאיסור נבילה, וכמו שבנבילה, רק נבילה הראויה לגר אסורה, אך נבילה שנפגמה, ואינה ראויה לגר, אינה נקראת נבילה, ולכן מותרת, הוא הדין נותן טעם לפגם, כיון שטעמו פגום, השתנה שמו.

ולפי זה, אפשר לומר את חילוקו של התוספות אף לשיטת רבא, שב"מין במינו", כיון ששם שוה, אין השם האסור בטל אפילו באלף. ולכן אסור אפילו במשהו.

דתניא, רבי יהודה אומר משום רבי מאיר: מנין לכל איסורין שבתורה שמצטרפין זה עם זה לאסור דבר שהתערבו בו, אף על פי שבשמים ובטעמים שונים הם זה מזה?

שנאמר (דברים יד' ג') "לא תאכל כל תועבה", כל שתיעבתי לך הרי הוא ככל תאכל.

אבל אנו, שאין אנו סוברים כדעת רבי מאיר, ודאי "בתר טעמא אזלינן".

הגמרא מביאה נידון נוסף בהלכות תערובות:

הלא [חומץ] של איסור, שנפל לגו חמרא [לתוך יין], דברי הכל אינו אוסר אלא בנותן טעם. שהרי שמו, וטעמו, שונים. והוי כ"מין בשאינו מינו" שאינו אוסר אלא בכדי נתינת טעם.

אך, חמרא לגו חלא [יין איסור, שנפל לתוך חומץ]:

אביי אמר: אוסר אפילו במשהו. כדלהלן.

ורבא אמר: אינו אוסר אלא בנותן טעם.

דתניא, (118) המתבל את התבשיל בתבלין של איסור, משנים ושלשה שמות והן מין אחד [כלומר, משנים או שלשה סוגי תבלינים, שהם מין אחד, כגון פלפל לבן, פלפל שחור, ופלפל ארוך], (119) או מין ג' [כלומר, משלשה מיני תבלינים, כגון פלפל בצל וחומץ] אף על פי שאין בכל אחד מהם כדי לתבל, אסורין, ומצטרפין לאסור את התבשיל.

ואמר חזקיה, הכא במיני מתיקה עסקינן, ומדובר שכל התבלינים טעמם מתוק, והואיל וראויין למתק בהן את הקדירה, מצטרפים זה לזה לאסור.

ומכאן הוכיח אביי: אי אמרת בשלמא "ביתר טעמא אזלינן", מובן מדוע שלשת סוגי התבלינים מצטרפים, כיון שכולי חד טעמא הוא.

אלא אי אמרת "ביתר שמא אזלינן", מדוע מצטרפים לאסור, והלא האי שמא לחוד והאי שמא לחוד?

אלא ודאי מוכח, ש"ביתר טעמא אזלינן".

ורבא אמר לך, אין להוכיח ממשנה זו. דהא מנא רבי מאיר היא! כדלהלן:

כיון שכל אחד הוא מין שונה לגמרי, לא חשיב כ"חד שמא". (ועיין עוד ברמב"ן).

118. בדרך כלל, הלשון "דתניא" מתיחסת לברייתא. אך כאן הכונה למשנה במסכת ערלה (פרק ב' משנה י'), ולכן צריך לומר "דתנן".

119. רש"י. אך התוספות פרשו, משנים ושלשה שמות, היינו שמות של איסור, כגון, בתבלין של

(דהיינו מין במינו לא בטל).

והנה, גם דם הפר ודם השעיר אין שמם שוה לגמרי, שהרי זה נקרא "דם הפר", וזה נקרא "דם השעיר". ומכאן למדו חז"ל, שיש ללכת אחר עיקר השם.

ושיערו בדעתם, ש"חלא דחמרא" ו"חלא דשיכרא", עיקר השם הוא "חלא". ולכן חשיב כחד שמא.

מה שאין כן "פלפל לבן", ו"פלפל שחור",

טעב. (122)

עוד נחלקו אביי ורבא:

האי בת תיחא, [נקב שעושים במגופת החבית, ומניחים בתוכו קנה דק, ומריחים דרכו את היין, לבדוקו אם יכול להתקיים], עובד כוכבים בדישראל שפיר דמי. כלומר, לגוי ודאי מותר להריח את יינו של היהודי, ואין היין נאסר משום הרחת הגוי. (123)

אך ישראל המריח ביינו העובד כוכבים, אביי אמר: אסור. רבא אמר: מותר.

ושורש מחלוקתם: אביי שאמר אסור, סבר, ריחא מילתא היא. כלומר, יש ממשות בריח. וממילא אסור להריח יין נסך.

מבאר הגמרא: אביי אמר במשהו, כיון שיין הנופל לתוך חומץ, משעה שהגיע לאויר הכלי השתנה ריחו לריח החומץ, נמצא שקודם שהתערבו כבר היה ריחם שוה.

10-ב וסבר אביי, ריחיה חלא וטעמא חמרא, חלא. [יין, שריחו כחומץ, אף על פי שטעמו כיון, נידון כחומץ]. וממילא, הוה ליה כתערובת "מין במינו", וכל "מין במינו" אוסר במשהו. (120)

ורבא שאמר בנותן טעב, סבר, ריחיה חלא וטעמא חמרא [יין שריחו כחומץ, כיון שטעמו כיון, נידון כיון], (121) וממילא הוה ליה כתערובת "מין בשאינו מינו", וכל "מין בשאינו מינו" אינו אוסר אלא בנותן

121. וכיון שקיימא לן דהלכה כרבא כלפי אביי, אם כן מותר לקדש בערב שבת על יין שריחו כחומץ וטעמו כיון. תוספות.

122. הקשה הגאון רבי עקיבא איגר: לעיל (עיין הע' 115) הובאו דברי הרמב"ן גבי שאור שהתערב בעיסה, שאף על פי ששמו שונה, מכל מקום כיון שבסופו של דבר העיסה תהפוך לשאור מאליה, אף רבא מודה שהכל נחשב כ"שם אחד". ואם כן, אף בנידון דידן, כיון שהיין יהפוך מאליו לחומץ, אף על פי שכעת הוא יין, יש לנו לדונו כחומץ? והניח קושיא זו ב"צריך עיון".

123. וקא משמע לן, שגם לדעת אביי האוסר לישראל להריח את יינו של הגוי, לא גזור משום כך לאסור לגוי להריח את יינו של הישראל. תוספות.

עלה, ושל תרומה, ושל כלאי הכרם, וכולם ממין אחד.

120. הגאון רבי עקיבא איגר (בגליון הש"ס) הקשה: הרי לדעת אביי "אזלינן בתר טעמא", ולכן ב"חלא דחמרא" ו"חלא דשיכרא", אף על פי ששניהם נקראים "חלא", מכל מקום כיון ש"האי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד", אינם נחשבים כתערובת מין במינו.

ואם כן, מדוע יין שנפל לתוך חומץ, שטעמו כיון, ורק ריחו כחומץ, נידון כחומץ? הרי אף אם שמו "חלא", מכל מקום טעמו כיון, ו"אזלינן בתר טעמא"? והניח קושיא זו בצריך עיון.

אמנם, התוספות רי"ד כבר חש בקושיא זו, ותרץ: בנדון דידן, אף על פי שטעמו כיון, מכל מקום כיון שרוב האנשים קוראים לו חומץ, מחמת ריחו, אף אביי מודה שנדון כחומץ.

מה שאין כן ב"חלא דחמרא" ו"חלא דשיכרא", שטעמם וריחם שונים זה מזה, אזלינן בתר טעמא. (ועיין עוד בריטב"א).